

Относно срока за предявяване на иска по чл. 62, ал. 4 от Семейния кодекс

гл. ас. д-р Антонина Димитрова

Abstract: Regarding the period for claiming under art. 62, par. 4 of the Family Code. This paper deals with the case of challenge the fatherhood of the child under art. 62, par.4 of the Family Code. According to this article child may challenge the fatherhood within one year of attaining majority. In legal theory and case law, the question whether the period shall run from childbirth or from the age of majority.

Key words: actions, origin from the father, child, challenging fatherhood

ВЪВЕДЕНИЕ

За първи път с действащия СК от 2009 г. се даде възможността на детето да оспорва произхода от бащата. При отменената уредба то нямаше легитимация да води такъв иск, а можеше да установи своето извънбрачно бащинство само когато няма установен произход от бащата или наличният произход, основан на презумпцията за бащинство, е оборен от майката или от презумптивния баща (вж. *ТР № 81 от 28.09.1974 г. по гр.д. № 62/1974 г., ОСГК*). В този смисъл и в правната теория се приемаше, че не е морално оправдано и не е в интерес на детето да има активна легитимация по този иск.

Новото правило се съдържа в разпоредбата на чл.62, ал.4 СК, според която детето може да оспори бащинството **до** една година **от** навършването на пълнолетие. В доктрината и съдебната практика се поставя въпросът относно началния момент за предявяване на иска – дали това е от самото раждане на детето или от навършване на пълнолетието му. С настоящия материал се цели да се разгледат възможните аргументи за двете основни хипотези, без да се дава категоричен отговор, предвид това, че ВКС е сезиран с искане за постановяване на тълкувателно решение по тълк. дело 2/2014 на ОСГК на ВКС.*

ИЗЛОЖЕНИЕ

1. В правната теория се застъпва мнението, че 1-годишният срок, в който детето може да оспорва бащинството, не тече до навършване на 18-годишната му възраст.¹ Аргумент за това се извлича от самата разпоредба, която визира срока „... **до** една година **от** навършването на пълнолетие“.

В подкрепа на същата теза се посочва още и факта, че реалната способност на непълнолетните да се грижат сами за интересите си настъпва едва при навършване на пълнолетие, въпреки признатата им процесуална дееспособност по иски за произход.²

Посочените мнения не са неоснователни. В действителност от буквалното (езиково) тълкуване на разпоредбата се стига именно до този извод. Но също така, за да се разкрие действителният смисъл на нормата, разпоредбата, в която се съдържа, трябва да бъде съпоставена с други разпоредби, регламентиращи материята на произхода.

Според друго изразено мнение за детето СК не предвижда начален, а само краен срок за предявяване на иска за оспорване на бащинство. Като той може да бъде предявен от законния представител на детето, а непълнолетният – съответно

* Материалът е съобразен с действащото законодателство към 30.09.2014 г.

¹ Вж. **Матеева, Ек.** Семейно право на Р България, ВСУ, 2010, с.343.

² **Ненова, Л.** Семейно право – книга втора, нова редакция **М. Марков**, Софи-Р, 2010, с.69.

самостоятелно да предяви иска, поради специалната му процесуална дееспособност по дела за гражданско състояние.³

2. При формулиране на разпоредбата на чл.69, изр.1, предл.1 СК се забелязва същия законодателен подход. Съгласно нея произходът от бащата може да бъде установен с иск, предявен „...от детето до три години от навършване на пълнолетието“. При тълкуване на разпоредбата обаче, както в правната теория, така и в съдебната практика, мненията са еднозначни. А именно, приема се, че срокът започва да тече от раждането на детето, който изтича до навършване на 21-вата година на детето (при сега действащата уредба за навършване на пълнолетие на 18 години). Неустановеният произход от бащата обуславя правния интерес на детето да води този иск чрез законния си представител. В този смисъл се произнася още ВС в *Постановление № 5/78 г. от 21.II.1979 г., т. 2, Пленум на ВС*, докладчик Христо Георгиев.

Следва да се отбележи, че формулировката е удачна, имайки предвид, че възрастта за навършване на пълнолетие може да бъде променена, при което изричното ѝ фиксиране в различните нормативни актове би породило редица проблеми. Затова по мое мнение законодателят чрез тази конструкция „...до ... от ...“ не е целял първоначално (още с приемането на СК от 1968 г.) да определи началния момент – от навършване на пълнолетие – а да фиксира по безпроблемен начин именно крайния срок.⁴

За разлика от иска по чл.62, ал.4 СК, който е нов за нашето семейно право, при исковете за установяване произход от бащата има константна съдебна практика, още при действието на първия СК от 1968 г. и при следващия от 1985 г. Може би затова и законодателят запази същата конструкция, тъй като тя никога не е пораждала противоречия и обърквания. В практиката често биват съединявани двата иска за установяване на бащинство по чл.69 СК – майката на детето го предявява лично от свое име и в качеството си на законен представител на малолетното дете.

А след като това тълкуване безспорно се приема относно иска за установяване произход от бащата, предявен от детето чрез неговата майка, като законен представител, то би могло да се приеме и относно иска за оспорване на произход от бащата. Още повече, че съвсем логично, като гаранция за стабилността на произхода, съществува забрана и не може да се установява произход, докато наличният не бъде оборен.

3. Същата логическа конструкция законодателят използва при формулиране на чл.66, ал.4, изр. 1 СК. Съгласно посочената разпоредба, ако при припознаването детето е малолетно, то може да го оспори по съдебен ред до една година от навършването на пълнолетие или от узнаването на припознаването, ако узнаването е станало по-късно.

За разлика от иска за оспорване на презумпцията за бащинство от детето, възможността то да оспорва припознаването не е нова за нашето семейно право,

³ Вж. *Цанка Цанкова* в: *Цанкова, Ц., М. Марков, А. Станева, В. Тодорова*. Коментар на новия Семейен кодекс. ИК Труд и право, 2009, с. 253.

⁴ В теорията на тълкуването са познати две становища, които разглеждат въпроса кое е меродавно при тълкуването – волята на законодателя или волята на закона. Волята на законодателя може да бъде извлечена от различни подготвителни материали по приемането на законопроекта, но имайки предвид, че законодателят е колективен орган, този възглед търпи редица възражения. Безспорно двете тези следва да се съчетаят, като се даде превес на обективната теория. Според нея смисълът на закона се разкрива чрез обективиранията воля на законодателя, тъй като нормативният акт след визането си в сила има свое самостоятелно съществуване. Той следва да регулира и отношения, които законодателят не е имал предвид при самото му създаване. В доктрината преобладава тезата за еволюционен възглед на тълкуването, според който е допустимо приспособяване на правната норма към онези социални цели, които тя в момента на прилагането си следва да обслужва. – Вж. *Павлова, М.* Гражданско право - обща част, Софи-Р, 2002, с.131.

като подобна хипотеза е предвидена още с първия СК от 1968 г. При нея не е уредено оспорване по административен ред, когато при припознаването детето е непълнолетно. В тази хипотеза, както и когато детето е малолетно, оспорването става по съдебен ред в срок до 3 години от навършване на пълнолетие.⁵ Сходна е и уредбата в следващия СК от 1985 г. съгласно разпоредбата на чл.37, ал.3.⁶

Според *Постановление № 5/78 г. от 21.II.1979 г., т. 4, Пленум на ВС*, припознатото дете има правен интерес да оспори припознаването, когато навърши пълнолетие, тъй като от припознаването настъпват правните последици от установен произход. Счита се, че мълчаливата идея на закона е, че оспорването е лично действие и ненавършило пълнолетие дете е неспособно само да се брани срещу едно неистинско припознаване, затова възможността за оспорване следва да му бъде обезпечена след навършване на пълнолетие.⁷

При анализа на разпоредбата в правната теория и при действащия СК от 2009 г. също се застъпват мненията, че активна легитимация да предяви иска има само пълнолетно дете.⁸ В този смисъл е и практиката на ВКС, според която ако се приеме, че правото на иск за оспорване на припознаването от детето възниква от момента на раждането му, това означава да се заобиколят преклузивните срокове, установени по отношение на родителя, който е негов законен представител, както и забраната на чл.66, ал.3, изр.2 СК (вж. *Определение № 241 от 27.06.2014 г. на ВКС по ч.гр.д. № 2139/2014 г. II г.о., ГК, докладчик съдия Здравка Първанова*). За родителя е уреден отделен административен ред за оспорване на припознаването, различен от този за оспорване на припознаването на малолетно дете. Не би следвало да се допуска и оспорване на припознаването от самия припознаващ, предявявайки иск от малолетното дете, като негов законен представител (независимо от възможността за назначаване на особен представител на детето).

4. В действителност двете разглеждани хипотези не са идентични. Искът по чл.62, ал.4 СК е отрицателен установителен, а този по чл.66, ал.4 СК – конститутивен.

4.1. Установяване на произход чрез припознаване се извършва чрез отделен правен акт – подаване на заявление лично или чрез управителя на лечебното заведение, в което е родено детето или декларация с нотариално заверени подписи – до длъжностното лице по гражданско състояние. Елемент от фактическия състав е уведомяването на другия родител и на детето, ако то е навършило 14-год. възраст. В новата уредба законодателят признава специална дееспособност детето да действа лично пред административен орган, подобно на признатата му такава да води лично дела, свързани с произхода. В този смисъл необходимо е оспорващият да е узнал за припознаването, за да може да се брани срещу него. Този елемент от ФС е навъзможно да бъде осъществен по отношение на малолетно дете. Още повече, че когато едно лице заявява или декларира, че е негов баща, а майката на детето или дава предварително съгласието, или не го оспорва в определения срок, то за малолетното дете е практически невъзможно да се брани срещу него, а няма и правен интерес от това.

Затова тук може да се препоръча предложение *de lege ferenda* да бъде прецизирана уредбата на чл.66, ал.4, изр.1 СК, като получи следната примерна

⁵ В чл.35, ал.3 СК от 1968 г. визира само хипотезата, когато детето е непълнолетно при припознаването, но в *ПВС № 5/78 г. от 21.II.1979 г., т.4* (докладчик Христо Георгиев) се приема, че това право еднакво се отнася и до малолетното дете, макар и в чл. 35, ал. 3 СК да е употребен терминът "непълнолетно".

⁶ Тук законодателят прецизира уредбата, като изрично е посочено, че ако при припознаването детето не е навършило пълнолетие, то може да го оспори до изтичането на три години от навършване на пълнолетие или от узнаване на припознаването, ако това узнаване е станало по-късно.

⁷ *Ненова, Л.* Семейно право – тълкувателен справочник, С., 1990, с. 129.

⁸ Вж. *Ненова, Л.* Семейно право – книга втора, нова редакция *М. Марков*, с.107, 108, както и *Матеева, Ек.* Семейно право на Р България, с. 359

редакция: „Пълнолетно лице, което при припознаването е било малолетно, може да го оспори по съдебен ред до една година от навършването на пълнолетие или от узнаването на припознаването, ако узнаването е станало по-късно. ...“

4.2. Хипотезата по чл. 62, ал.4 СК е различна. При нея се оспорва презумпцията за бащинство, която обвързва ех lege лицата, докато не бъде оборена по съдебен ред. При нея не се предвижда „узнаване“ на някакво обстоятелство, което да обуслови установяването или оспорването на произхода.

Според практиката на ВКС с посочената норма законодателят предвижда само краен срок за предявяване на иска, без да е регламентирано началото на срока. Следователно тълкуването на разпоредбата дава основание да се приеме, че искът може да бъде предявен и преди детето да е навършило пълнолетие (Вж. *Определение № 30 от 21.01.2010 г. по ч.пр. д. № 27/2010 г. на ВКС, докладчик председателя Надя Зяпкова; Определение № 398 от 28.09.2012 на ВКС по ч.гр.д. № 340/2012 г., II г.о., докладчик съдията Златка Русева*). Правото на детето да оспори презумпцията за бащинство е свързано с правото му на установен произход, което е едно от основните права на личността и съгласно чл.1 ЗЛС възниква още от момента на раждането (Вж. *Определение № 455 от 26.7.2011 г. по гр. д. № 407/2011 г. на Апелативен съд – Варна*).

5. Двата иска по чл.69 СК и по чл.62, ал.4 СК могат да бъдат съединени в едно производство и детето да се представлява от своята майка, като негов законен представител. Отричайки обаче активната процесуална легитимация на детето до навършване на пълнолетие, би означавало, че се препятства именно правото да има установен произход от своя биологичен баща, което е свързано и с правото му на име. А съгласно чл.9 ЗГР имената на българските граждани се състоят от собствено, бащино и фамилно име.

Както вече се посочи, безспорно в правната теория и съдебната практика се приема, че практиката на съдилищата да допускат иска за дирене на бащинство, предявен от майката, като представител на детето, е правилна, тъй като тя не противоречи на точното, логично тълкуване на закона (така и *Постановление № 5/78 г. от 21.II.1979 г., т. 2, Пленум на ВС*). И след като уважаването на иска по чл.69 СК, предявен от детето при спазване правилата на чл.28, ал.4 ГПК, е обусловено от уважаването на иска по чл.62, ал.4 СК, когато презумпцията за бащинство е проявила действието си, то би могло да се признае активната процесуална легитимация на малолетния, който да се представлява от своята майка, като законен представител. Още повече, че за 18-годишни могат да се породят и наследствени правоотношения, чиито правни последици следва да се преуредят с обратна сила, което от своя страна би създадо допълнителни и безсмислени усложнения в живота на всички заинтересовани от производството лица. Ако се приеме това тълкуване, по отношение на непълнолетните лица също следва да им се признае тяхната специална дееспособност да водят сами всички искове, свързани с произход съгласно чл.331, ал.2 във вр. с чл.319 ГПК, включително и искът за оспорване на бащинство.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Без съмнение въпросът следва да бъде решен от гледана точка на интереса на детето. При иска по чл.69 СК не може да бъде отречено правото му да дири бащинство, което е от особена важност за неговото личностно развитие, за родствениите връзки, които са в основата и на пречките за брак по чл. 7, ал. 2, т. 1 и 2 СК, на правото му на издръжка, на правото му на име, във връзка с правилата за образуване на бащиното и фамилното име съгласно чл.12 и сл. ЗГР и др.

При иска по чл.62, ал.4 СК интересът на детето е обусловен от правото му на установен произход, което е свързано с принципа за истинност на произхода, затова от значение са всички посочени по-горе обстоятелства при иска по чл.69 СК. Също

така, колкото по-голям срок изминава, толкова повече би се затруднило събирането на доказателства. Възможно е презумтивният баща да почине и да се породят наследствени правоотношения, чийто последици следва да се преуредят с обратна сила, наследниците, срещу които в този случай следва да се води делото, да не могат да бъдат открити или да няма такива и т.н.

От друга страна, като последица от упражняването на правото, ще е неустановеният произход от бащата, като не е сигурно дали ще бъде предявен, още повече уважен, последващ иск за дирене на бащинство. Така законният му представител може да пропусне краткия преклузивен срок (който е 1-годишен, но с различен начален момент за майката и презумптивния баща) за оспорване на бащинството и да предяви иска от името на детето, в който случай се поставя въпросът дали той действа в интерес на детето. Затова, като аргумент на тази теза, може да се посочи и правото му на личен избор, както и да навърши пълнолетие, за да придобие реална способност да се грижи за интересите си.⁹

ЛИТЕРАТУРА

[1] Матеева, Ек. Семейно право на Р България, ВСУ, 2010.

[2] Ненова, Л. Семейно право – книга втора, нова редакция М. Марков, Софи-Р, 2010.

[3] Ненова, Л. Семейно право – тълкувателен справочник, С., 1990.

[4] Павлова, М. Гражданско право – обща част, Софи-Р, 2002.

[5] Цанкова, Ц., М. Марков, А. Станева, В. Тодорова. Коментар на новия Семейен кодекс. ИК Труд и право, 2009.

За контакти:

гл. ас. д-р Антонина Димитрова, катедра Частноправни науки, Юридически факултет, Русенски университет, e-mail: andimitrova@uni-ruse.bg.

Докладът е рецензиран.

---

⁹ Вж. и становището на председателя на Висшия адвокатски съвет по тълк. дело 2/2014 на ОСГК ВКС, където са посочени и други аргументи: например, разликата в преклузивния срок, който е 19 години., ако се приеме, че срокът за детето започва да тече от раждането му, <http://www.vks.bg/Dela/2014-02-%D0%9E%D0%A1%D0%93%D0%9A%20%D0%98%D1%81%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D0%B5%20%D0%B7%D0%B0%20%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B7%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5.pdf> (достъпно на 30.09.2014 г.).